

УДК 371.036:78

Валентин Рєва,
канд. пед. наук, доцент, зав. кафедри методики музичного виховання Могильовського державного університету імені Я. О. Кулешова, член журі конкурсу (м. Могильов, Республіка Білорусь);
Наталія Гуральник,
доктор пед. наук, професор кафедри фортепіанного виконавства і художньої культури Інституту мистецтв НПУ імені М. П. Драгоманова, член оргкомітету конкурсу (м. Київ)

ФАХОВІ КОНКУРСИ НА ШЛЯХУ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Науково-практична сутність поняття «конкурс» має спільні позиції в педагогічному й музично-виконавському компонентах діяльності вчителя музичного мистецтва, що сприяє вирішенню деяких соціальних і фахових суперечностей. Організація конкурсів на звання кращого вчителя мистецької освіти визначається педагогічною доречністю і є перспективною умовою підвищення компетентності вчителя музичного мистецтва на шляху самовдосконалення.

Ключові слова: фахові конкурси, учитель музичного мистецтва, самовдосконалення.

У сучасному динамічному суспільстві рівень кваліфікації як форми ціннісного та технологічного збагачення фахівця має постійно підвищуватись для того, щоб забезпечити готовність учителя якісно виконувати реальні завдання, що ставить перед ним практика, можливість залишатись конкурентоспроможним у художньо-творчому й педагогічному просторах. Це зумовлює застосування нетрадиційних форм та методів навчального процесу, до яких правомірно віднести і конкурсну справу, що безпосередньо сприяє розвитку творчої особистості вчителя музики, здатного до реалізації природного потенціалу та набутого фахового досвіду. Педагогічна компетентність розкриває якість фахової діяльності, здатність учителя виконувати необхідні функції відповідно до специфіки його творчої діяльності.

Конкурс, як соціально-педагогічне явище, розкриває одну зі складових технологічної компетентності вчителя музичного мистецтва – рівень музично-виконавської діяльності, підтверджує педагогічну доречність проведення виконавських конкурсів учителів музичного мистецтва для підвищення власних можливостей самореалізації.

У сучасних складних умовах суспільних трансформацій, які безпосередньо торкнулись педагогічної, зокрема музичної, освіти, особливо значущим явищем громадянського звучання став VI Міжнародний конкурс «Учитель музики XXI століття» імені Д. Кабалевського, який продемонстрував професійну зацікавленість мистецьким напрямом шкільної освіти багатьох фахівців

вищої та середньої освітньої ланки, науковців відповідної галузі з восьми країн світу, а головне – засвідчив святе, самовіддане ставлення до своєї професії вчителів музики, які попри всі складнощі суспільного буття не зрадили благородній справі виховання духовної, високоморальної особистості засобами музичного мистецтва.

Конкурс відбувся у столиці України м. Києві 15–18 жовтня 2012 р. за сприяння Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства освіти і науки Росії, Комітету з освіти м. Києва, Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, Московського педагогічного державного університету, Кафедри ЮНЕСКО при МПДУ «Музичне мистецтво та освіта протягом усього життя», Національної спілки композиторів України, Асоціації діячів музичної освіти та виховання України, Всеросійського фонду «Художня освіта і культура», Російської загальнонаціональної секції Міжнародного товариства з музичної освіти (ISME). Ідея конкурсу належить доктору педагогічних наук, професору Е. Б. Абдуліну, засновником конкурсу є Московський педагогічний державний університет, його організатором виступив Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова.

Метою конкурсу було виявлення та підтримка талановитих учителів музики, студентів вищих навчальних закладів України, Росії та інших країн; демонстрація нових ідей, змісту та методів музичної освіти та виховання в системі загальної музичної освіти; показ сучасних досяг-

нень вузівської педагогіки музичної освіти; обмін досвідом роботи педагогів-музикантів.

До складу міжнародного журі увійшли провідні фахівці в галузі музичної педагогіки з багатьох країн: Росії, України, Німеччини, Чехії, Казахстану, Білорусі, Молдови. Очолювали журі: голова Едуард Абдуллін (Росія, Москва) – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методології та методики викладання музики Московського педагогічного державного університету, завідувач кафедри ЮНЕСКО при МПДУ «Музичне мистецтво та освіта протягом життя» та співголова Дмитро Радик (Україна, Київ) – професор кафедри хорового диригування, декан вокального та диригентського факультетів Національної музичної академії ім. П. Чайковського, заслужений діяч мистецтв України, Президент асоціації діячів музичної освіти та виховання Національної Всеукраїнської музичної Спілки. Члени інтернаціонального журі уважно і присіклиливо вслуховувались у кожне слово та музичне виконання конкурсанти, помічаючи найдрібніші нюанси презентованих виступів, усвідомлюючи складність та відповідальність своєї місії. Саме від думки колективу вельми поважних фахівців музично-педагогічної освіти безпосередньо залежала доля кожного з учасників.

Проведений конкурс засвідчив велику зацікавленість керівництва НПУ ім. М. Драгоманова, професорсько-викладацького складу Інституту мистецтв та його студентів, керівників київських загальноосвітніх закладів, з учнями яких конкурсанти проводили уроки (Українського колежу ім. В. Сухомлинського № 272, Ліцею № 38 ім. В. Молчанова, ЗОНЗ № 135, № 115), дітей та їхніх батьків, які разом доклали багато зусиль до його організації.

Безперечно, участь у музично-виконавських конкурсах є однією з провідних умов підвищення технологічної компетентності вчителів музичного мистецтва. Проте конкурсна справа не позбавлена певних суперечностей: з одного боку, виявляються недоліки в підготовці фахівців, а з іншого, – відбувається самовдосконалення і зростання їхнього фахового рівня.

Проведений конкурс розкрив можливість наблизитись до вирішення зазначених соціально-фахових суперечностей.

На наш погляд, у сучасній мистецькій освіті мають місце такі суперечності й парадокси. Із входженням України до європейського освітнього простору, де більше уваги приділяється якості освіти, зокрема й музичної, і соціальний статус учителя, повага до нього в суспільстві значно вищі, оголюється суперечність між необхідністю

забезпечувати в українських школах відповідну до європейських стандартів мистецьку освіту та зменшенням з вересня 2012 року навчальних годин за новими навчальними планами загальноосвітніх шкіл на предмети мистецького циклу (1 година на тиждень проти 2-х годин у минулих планах у школах з російською мовою навчання та з поглибленим вивченням окремих предметів). Це демонструє прикре обмеження можливостей мистецтва впливати на духовне зростання молоді, на розвиток інтелектуально-творчої активності особистості, а саме ці чинники важливі для подальшого економічного прогресу держави. У розвинених країнах давно зрозуміли економічну вигоду від навчання й естетичного виховання молоді, адже саме творчі особистості здатні розвивати суспільство (можливо, саме тому технічно передове японське суспільство обирає своїх державних керівників з обов'язковим урахуванням їхнього музично-естетичного розвитку та володіння ними народнопісенною творчістю у власному виконанні).

Особливо актуальним стало проведення такого музичного форуму в умовах інтелектуальної переважності нових навчальних планів ЗОНЗ, невиправданого скорочення уроків музики та образотворчого мистецтва (до 20 хвилин на тиждень!) проти 4–6 годин на тиждень в європейських країнах, що значно обмежує можливість впливати на збагачення духовного потенціалу дітей, призводить до неспроможності учнів зорієнтуватися в мережі Інтернет, де відсутня будь-яка цензура, у результаті чого інформаційний зміст іноді спотворюється до повного абсурду. Музична інформація не є винятком, часто та безкарно низькопробну музичну продукцію приписують видатним композиторам, які створювали шедеври світової музичної культури, що дезорієнтує молодь у музичному просторі, завдаючи цим шкоди музичній освіті. Проте всупереч зниженню уваги та підтримки вчителів мистецьких дисциплін з боку української держави, серед переможців гідне місце посіли представники України.

Тенденції сучасного глобалізованого суспільства, об'єднання освітніх цілей вищих навчальних закладів Європейської Співдружності зумовили необхідність розкриття та презентації власних можливостей і досягнень учителів музичного мистецтва, спонукали їх до самовдосконалення відповідно до освітніх вимог, що передбачають надання великих можливостей кожному, хто навчається, самостійно здобувати знання та застосовувати їх.

Положеннями Болонської угоди передбачається створення відповідних умов для розвитку та творчої самореалізації кожної особистості, учитель музики не мо-

же бути винятком. На превеликий жаль, реформації у вітчизняній освіті не покращили, а погіршили стан естетичного виховання молоді, позбавили школярів реальної можливості торкнутися власноруч до живої мистецької енергії. Водночас конкурсні уроки музичного мистецтва продемонстрували гідний потенціал учителів музики, їхній ентузіазм у намаганні передати своїм учням усе найкраще, що здобули завдяки художній освіті.

Мимоволі згадується Всеукраїнський конкурс «Учитель року – 2009» у номінації «Музичне мистецтво» (м. Запоріжжя), який виявив багато талановитих фахівців. Двадцять сім учителів музики з усіх областей України, переможці обласних конкурсів, презентували свої компетенції зі складного фаху, продемонстрували яскраві сценарії уроків, вільно обрані напрями самореалізації, волю до перемоги, високий рівень інноваційних можливостей, любов до музики та дітей, розкрили власний унікальний талант, самотність та надзвичайно різноманітні регіональні музичні особливості. Статус Міжнародного конкурсу набагато складніший, він вимагає від учасників панорамного бачення власної професії вчителя музики в контексті світових стандартів.

Надзвичайно цікавими та різноманітними були уроки з музичного мистецтва конкурсантів з різних країн, які по-своєму інтерпретували відому за межами Росії програму з музики, розроблену під керівництвом Д. Кабалевського. На глибоке переконання Дмитра Борисовича, учитель не повинен відшукувати готові відповіді в методичних посібниках. І конкурсні уроки переконали всіх, хто стежив за перебігом подій, що кожен учитель музики (перша номінація), майбутній учитель музики – студент (друга номінація) та учасники, які демонстрували різні форми колективного музикування в родині як основи домашньої музичної освіти (третья номінація), знайшли власні можливості розкриття дітям змісту цікавих музичних тем та їх самотньої виконавської презентації на конкурсному уроці.

Особливо приємно було бачити серед почесних гостей конкурсу доньку композитора Марію Дмитрівну та сина Юрія Дмитровича Кабалевських, які брали участь у перегляді конкурсних уроків і нагороджували переможців на урочистому закритті конкурсу.

Найвищу нагороду конкурсу, **Grand prix**, отримала **Зоя Еманова**, талановита, перспективна українська вчителька, кандидат педагогічних наук, музичний керівник, спеціаліст вищої категорії Українського колежу імені В. Сухомлинського. На уроках музики вона допомагає дітям оволодівати мовою почуттів, виховує уміння насолоджуватись музикою, розвивати та використовувати

власні виконавські уміння на шляху до творчої самореалізації. Конкурсантка підкорила всіх оригінальним розкриттям музики водної стихії.

Незабутнє враження справили конкурсантки, які вибороли у своїх номінаціях **перші премії**:

Світлана Громова (перша номінація), учителька музики вищої категорії Могильовської міської гімназії № 1 (Республіка Білорусь), неодноразово нагороджена дипломом Міністерства освіти Білорусі за творчі досягнення, почесними грамотами Могильовського відділу освіти; автор семи статей з музичної освіти, яка втілює в життя ідеї Д. Кабалевського;

Ангела Осадчук (перша номінація), учителька музики вищої категорії Санкт-Петербурзької гімназії № 363 (Росія), яка продемонструвала яскравий, незабутній урок, занурила слухачів у чарівне музичне звучання осені;

Дана Азнабаєва (друга номінація), магістрант Казахського національного університету мистецтв (Казахстан, Астана), неодноразова дипломантка республіканських студентських конкурсів та олімпіад, створила незабутній музичний образ свого улюбленого міста Астани;

Віктор Галкін (друга номінація), студент музичного факультету Московського педагогічного державного університету (Росія), неодноразовий лауреат конкурсів і фестивалів юних талантів Росії, справжній «романтик» у царині музичного виховання, улюбленець школярів, яких підкорив власним співом та грою на акордеоні.

Особливе враження справили конкурсантки, які продемонстрували колективну форму музикування в родині як основу домашньої музичної освіти (**третья номінація**):

родинний фортепіанний дует Корноухових – Михайло Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор кафедри Новгородського державного університету імені Ярослава Мудрого та **Софія Михайлівна**, учениця 8-го класу школи-студії при Новгородському коледжі мистецтв імені С. Рахманінова (Росія) – підкорив слухачів майстерним виконанням фортепіанної музики, цілісністю та цікавістю запропонованого музичного матеріалу; Софія прикрасила своїм філософським роздумом за роялем заключний концерт конкурсу, виконавши «Речитатив і рондо», опус 84, Дмитра Кабалевського;

ансамбль родини Степанових у складі **Людмили Павлівни**, кандидата педагогічних наук, учителя-методиста Київської спеціалізованої школи № 115 імені І. Огієнка, **Андрія Миколайовича**, старшого викладача

Лауреати конкурсу ім. Д. Кабалевського та члени журі

з фортепіано та **Володимира Андрійовича**, викладача гітари Ірпінської дитячої музичної школи (Україна) – прекрасний музичний колектив, здатний спілкуватися в родині засобами музичного мистецтва й дарувати естетичну насолоду іншим.

Свою фахову досконалість продемонстрували і володарі **других премій**:

Юлія Бурлака (перша номінація), учителька музичного мистецтва з Херсонської спеціалізованої школи № 30 (Україна);

Надія Орєхова (перша номінація), учителька музики гімназії № 3 Вахитовського р-ну, м. Казань (Росія), дипломант третього ступеню та номінант за виконавську майстерність VI Всеросійського конкурсу студентів музичних факультетів вищих навчальних закладів і музичних відділень педагогічних коледжів та училищ «Учитель музики» (м. Чебоксари, 2011 р.) – емоційна виконавиця на скрипці, здатна захопити учнів умінням співати, віртуозно грати на фортепіано та скрипці, продемонструвала сучасне бачення викладу музичного матеріалу;

Гуань Цун (друга номінація), магістрант музичного факультету Московського педагогічного державного університету, Тяньзінської державної консерваторії (Китай) – східний діамант, поєднала особливе романтично-китайське виконання російської музики і спів із школярами своєї улюбленої китайської пісні;

Сирена Нуріманова (друга номінація), студентка відділення мистецтва Інституту філології та мистецтв Казанського федерального університету, переможець міжнародного вокального конкурсу «Татар мони» (Росія), презентувала струнко вибудовану методику, оздоблену національним татарським колоритом.

Цікаві уроки представили і конкурсанти, удостоєні **третьох премій**:

Олена Новська (перша номінація), учителька музики Одеського навчально-виховного комплексу «Інтелект» (Україна), магістр музичної освіти, викладач фортепіано, продемонструвала зацікавленість проблемами спілкування вчителя та учнів на уроці музичного мистецтва;

Надія Басалаєва (друга номінація), докторантка Карлова університету, дипломантка XVIII Всеросійського конкурсу наукових робіт з музикознавства, учасник Міжнародних конференцій (Росія – Чехія), із щирим почуттям і зацікавленістю представила прекрасну чеську музику;

Сергій Гладун (друга номінація), магістрант Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова (м. Київ, Україна), захопив дітей на уроці спортивно-музичною грою, емоційністю, виконавською майстерністю;

Наталія Штець (друга номінація), магістрант Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова (м. Київ, Україна), вирізнялася національною спрямованістю виступу, красивим голосом з глибоким альтовим тембром. Загальне художнє враження від виступу посилив добір автентичних компонентів одягу учасниці.

Натхнення і любов до самобутньої музичної культури свого народу, прагнення пропагувати національні здобутки у власній музично-педагогічній діяльності продемонстрували учасники, які отримали **спеціальні відзнаки за збереження національних традицій:**

Вероніка Гаснюк, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри співу, диригування та музично-теоретичних дисциплін педагогічного факультету Мукачівського державного педагогічного університету (Україна), зачарувала прекрасним вокалом, національним одягом, з любов'ю розкривала особливості угорського музичного мистецтва;

Владислав Герасимчук, учитель музичного мистецтва, керівник оркестру народних інструментів, спеціаліст вищої категорії, старший учитель Осламівської ЗОШ Виньковецького р-ну Хмельницької області (Україна), присвятив урок маршовій музиці, багато грав на баяні, спонукаючи дітей до веселого маршування, створюючи невимушену творчу атмосферу;

Максим Трубніков, учитель музичного мистецтва та художньої культури Одеської гімназії №9 (Україна) – фанатично відданий українській музичній культурі, мистецтву гри на національних музичних інструментах. Ще в студентські роки він створював власні музичні композиції, писав пісні для гітари, але захоплення українською музичною народною спадщиною, зокрема козацькою педагогікою, перемогло. Зараз він знаходить старовинні музичні українські інструменти, сам їх реставрує. Уміє захопити й учнів, прищепити їм любов до української музичної спадщини.

Серед конкурсантив, нагороджених **грамотами учасників**, підкорила і дітей, і журі, і всіх слухачів талантом, яскравим педагогічним хистом **Оксана Меркулова**, учителька музичного мистецтва, викладач вокалу ЗОШ-лицею м. Білгорода-Дністровського Одеської області (Україна). Вона присвятила свій урок оперному мистецтву, її професійний спів, міцний прекрасний голос (справжнє українське bel canto) із захопленням слухали на уроці діти. Заворожила вона своїм чарівним співом і всіх присутніх у залі Національної музичної академії України імені П. Чайковського, де відбувся заключний концерт.

Грамоти учасників отримали також інші конкурсанти з України: **Олена Гайворонська**, учителька музики Сумської ЗОШ №4, спеціаліст II категорії; **Ганна Ковальковська**, учителька музики Іллічівської ЗОШ №3 Одеської області; **Володимир Куксін**, учитель музики, керівник самодіяльного оркестру народних інструментів, старший учитель Спеціалізованого виховного комплексу №2 Харківської обласної ради; **Олена Мошенець**, учителька музичного мистецтва ЗОШ №1 Великопетиського р-ну Херсонської області, спеціаліст I категорії; **Олена Рябчук**, учителька музики Одеської ЗОШ №56; **Інна Букій** та **Лілія Букіна**, студентки Харківської гуманітарно-педагогічної академії.

Дипломів учасників конкурсу удостоєні українські конкурсанти: **Олег Радевич**, студент Харківської гуманітарно-педагогічної академії (через роки виконуючи настанови Д. Кабалевського, зустрів своїх учнів мелодією маршу І. Дунаєвського з к/ф «Веселі хлоп'ята»); **Тетяна Абрамова**, студентка Південноукраїнського національного університету імені К. Ушинського з м. Одеси (пише музику, пісні, розробляє сценарії свят, активно працює в дитячій художньо-театральній студії при гімназії №9); **Марія Ачкасова** та **Валерія Троїцька**, студентки Харківської гуманітарно-педагогічної академії; **Ольга Сичевська**, магістрант НПУ імені М. Драгоманова з м. Києва (природно ввела музику дзвонів, розкриваючи обрану тему, професійно виконала на фортепіано прелюд І. Шамо, запропонувала дітям спробувати відтворити звучання маленьких дзвоників як творче завдання); **Божена Пархоменко**, магістрант Київського університету імені Б. Грінченка.

Усі конкурсанти продемонстрували високий професіоналізм, оригінальність трактування програмних тем, власні виконавські та методичні надбання, безмежну любов до дітей та музичного мистецтва і, безумовно, волю до перемоги. Велика їм шана!

Вважаємо, що організація всеукраїнських і особливо міжнародних конкурсів на звання кращого вчителя у царині мистецької освіти є педагогічно доречним і перспективним напрямом підвищення професійної компетентності вчителя музичного мистецтва, важливою віхою на шляху його особистісного духовно-творчого самовдосконалення.

Від редакції: у наступних номерах часопису редакція планує опублікувати статті переможців Міжнародного конкурсу з репрезентацією інноваційних педагогічних ідей і розробок, які вони продемонстрували під час своїх конкурсних уроків.

Стаття надійшла до редакції 14 січня 2013 року